

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СУДОВА РИТОРИКА»

Рівень вищої освіти – Перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Освітня програма – «Право»

Форма навчання – денна, заочна.

Компонент освітньої програми – вибіркова, фахова.

Дні занять – відповідно до розкладу.

Консультації – відповідно до графіка навчального процесу.

Мова викладання – українська.

АНОТАЦІЯ

Навчальна дисципліна «Судова риторика» є важливою складовою у підготовці бакалаврів галузі знань 08 «Право», що зумовлено потребою у фахівцях, комунікативна компетенція яких тісно пов'язана з умінням кваліфіковано обґрунтовувати власну думку, доводити істинність, правильність ідей та тверджень, переконувати, відстоювати свою позицію, захищати інтереси окремої людини та суспільства загалом.

Знання з риторики скеровують розвиток пріоритетних духовних цінностей, якими є інтелектуальна самостійність та оперативність мислення, здатність до творчого пошуку різних імовірних варіантів розв'язання проблеми та вміння ґрунтовно й логічно подавати інформацію, забезпечуючи її достатньою системою аргументів, уміння цивілізовано переконувати та спростовувати думки опонента, навички міжкультурної комунікації та мовленнєвої культури. Сформовані риторичні вміння допоможуть з гідністю долати проблеми і труднощі спілкування, уникати комунікативних девіацій і непорозумінь, досконало, ефективно й відповідно до законів національної логосфери користуватися мовними ресурсами під час створення текстів промов, різних за метою, завданнями, жанрами. Саме ці аспекти покликана забезпечити дисципліна «Судова риторика», яка поєднує найважливіші здобутки низки гуманітарних наук, спрямованих на розвиток мисленнєвої, мовленнєвої культури, удосконалення ефективного спілкування.

Навчальна дисципліна «Судова риторика» є вибірковою навчальною дисципліною, що належить до циклу спеціальної (фахової) підготовки за освітньою програмою «Право» спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право». Підсумковий контроль – залік.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Судова риторика» є опанування студентами знань з основ класичної і сучасної риторики як науки про мисленнєво-мовленнєву діяльність, спрямовану на переконання, вплив, на досягнення певної мети у процесі мовної комунікації, а також формування у студентів уміння й навички аналізувати та продукувати тексти різного типу відповідно до мети, призначення й умов спілкування у процесі їхньої майбутньої професійної діяльності.

Основні завдання вивчення курсу «Судова риторика»:

- здобути знання, що складають зміст риторики як науки, усвідомити й запам'ятати систему понять, опанувати риторичну термінологію;
- вивчити історію і джерела риторики; ознайомитися із зразками промов якнайбільшого кола визначних ораторів минулого і сучасності з тим, щоб максимально використати їх досвід;
- оволодіти методом риторичного аналізу текстів різних типів промов, навчитися членувати текст, точно визначати тему, тези, докази, операції, мовні засоби /тропи і фігури/, доцільність кожного слова;
- використовуючи свої знання та досвід інших промовців, навчитися створювати тексти різних типів промов на потрібну тему і для різних ситуацій;
- виробити в собі уважне та критичне ставлення до свого власного мовлення і суспільної мовної практики.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

При викладенні дисципліни «Судова риторика» застосовуємо три групи методів навчання: словесні, наочні, практичні.

Лекція – це метод, за допомогою якого викладач у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Розповідь – це метод навчання, який передбачає оповідну, описову форму розкриття навчального матеріалу з метою спонукання студентів до створення в уяві певного образу. Інколи цей метод називають «малювання словом».

Пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого педагог розкриває сутність певного явища, закону, процесу. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду студентів.

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних. З цього погляду виділяють два види бесіди: евристичну й репродуктивну. За місцем у навчальному процесі розрізняють вступну, поточну й підсумкову бесіди.

Робота з книгою – займає чільне місце серед групи словесних методів. Студенти мають розуміти, що основне джерело отримання наукової інформації – не викладач, а книга. Тому так важливо навчити студентів методів і засобів самостійної роботи з книгою: читання, переказу, виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, схем, графіків та ін.

Ефективне навчання неможливе без широкого використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання. Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації та ілюстрації. При цьому варто зауважити, що ці методи можуть застосовуватись як прийоми реалізації вимог інших методів.

Демонстрація – це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у природі, динаміці.

Ілюстрація – метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлин, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Спостереження як метод навчання передбачає сприймання певних предметів, явищ, процесів у природному й виробничому середовищі без втручання у ці явища і процеси.

У навчальній практиці на семінарських заняттях з дисципліни «Судова риторика» значне місце відводиться вправам.

Вправа – це метод навчання, сутність якого полягає у цілеспрямованому, багаторазовому повторенні студентами окремих дій чи операцій з метою формування умінь та навичок. Щодо навчальної мети використовуємо такі вправи: підготовчі, пробні (попереджувальні, коментовані, пояснювальні), творчі. Вибір системи вправ зумовлюється дидактичними завданнями. Різноманітність вправ, особливо творчого характеру, ігрової спрямованості позитивно впливає на підтримання інтересу до навчальної діяльності.

ПОЛІТИКА КУРСУ («ПРАВИЛА ГРИ») В АУДИТОРНИЙ ЧАС

1. Курс передбачає роботу в колективі.
2. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики.
3. Після здійснення вибору даної дисципліни, вона стає обов'язковою для вивчення та включається до індивідуального навчального плану студента.
4. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в дистанційному режимі за погодженням із керівником курсу та презентувати виконані завдання під час консультації викладача.
5. Самостійна робота включає в себе теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не ввійшли в теоретичний курс, або ж були розглянуті коротко, їх поглиблена проробка за рекомендованою літературою, а також виконання завдань з метою закріплення теоретичного матеріалу.
6. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін.
7. Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні Інтернет – ресурсів та інших джерел інформації студент повинен вказати джерело, використане під час виконання завдання.
8. Списування під час контрольних робіт заборонене (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування.

9. Лекції і практичні заняття можуть проводитися з використанням сервісу ZOOM.US. Також викладач і студенти можуть спілкуватись через електронну пошту, Viber, Telegram, інші доступні засоби комунікації.

Після вивчення навчальної дисципліни студент здобуває такі компетентності:

Загальні (ЗК відповідно до освітньої програми «Право»):

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) (СК відповідно до освітньої програми «Право»):

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Судова риторика» здобувачі освіти повинні засвоїти такі **програмні результати навчання (ПРН відповідно до освітньої програми «Право»):**

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 11. Мати базові навички риторики.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Семестровий контроль з навчальної дисципліни «Судова риторика» проводиться відповідно до навчального плану у вигляді заліку у терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

Залік – це вид підсумкового контролю, при якому засвоєння студентом навчального матеріалу з дисципліни оцінюється на підставі результатів поточного контролю (тестування, поточного опитування, виконання індивідуальних завдань та вирішення кейсів тощо на практичних заняттях) протягом семестру.

Критерії оцінювання знань студентів визначені у **Положенні про критерії оцінювання ЛНУП**.

За рішенням засідання кафедри студент може бути додатково оцінений за участь у наукових конференціях, підготовку наукових публікацій, участь у Всеукраїнських конкурсах наукових студентських робіт, Всеукраїнських олімпіадах за спеціальністю, виконання досліджень тощо.

Оприлюднення результатів заліку проводиться публічно.

Політика оцінювання – передбачає дотримання принципів доброчесності та студентоцентрованого підходу.

Академічна доброчесність – дотримання Положення про академічну доброчесність у ЛНУП». Доступний за посиланням: <http://surl.li/uuwkzp>

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Судова риторика та її роль у професійній діяльності юристів

Загальна характеристика курсу «Судова риторика». Мета та завдання курсу. Статус сучасної судової риторики та її зв'язки з іншими науками. Роль риторики у професійній діяльності юристів. Закони риторики. Види риторики та сфери їх застосування. Невербальна риторика як система знаків. Поняття «суперечка», «полеміка», «дебати», «дискусія».

Тема 2. Публічний виступ і мистецтво говорити. Закони судової риторики.

Роль комунікативного контакту між мовцем і слухачською аудиторією. Прийоми активізації уваги слухачів. Правила спілкування для мовця і слухача. Запитання їх функції та різновиди. Типи відповідей на запитання. Коефіцієнт корисної дії публічної промови. Причини вербальної агресії. Принципи безконфліктного спілкування.

Тема 3. Судова промова: види, структура. Практичні аспекти підготовки і виголошення судової промови

Законодавчі та правові засади здійснення промов у суді. Судовий процес. Види судових промов. Засади і функції судової промови. Вимоги до підготовки судової промови. Етапи та структура підготовки. Збирання матеріалів та аналіз. Систематизація матеріалів. Вимоги до систематизації матеріалів (основні критерії). Синтез інформації (матеріалів). Подача матеріалів – засіб максимально об'єктивного відображення картини злочину. Письмова підготовка промови. Тези промови. Вимоги до складання тез. Аргументація та міркування. Визначення ключових моментів промови. Спілкування із судовою аудиторією. Словесна (вербальна) наочність. Мовна комунікація у формі запитань-відповідей. Класифікація запитань. Види відповідей. Запитання-відповіді у процесі судочинства. Цитати, чужа мова, засоби документування.

Тема 4. Судовий допит

Полемічний початок судового допиту. Основні принципи судового розгляду - безпосередність, усність і безперервність. Види судового допиту (основний, повторний, додатковий). Методи проведення допиту (прямий, перехресний, шаховий). Допит обвинуваченого процесуальні гарантії обвинуваченого. Тактика судового допиту. Допит свідків і потерпілих. Послідовність допиту свідків умови. Що впливають на якість показань свідків і тактика їх допиту в судовому засіданні. Допит експерта. Особливості допиту експерта в суді (в порівнянні з допитом на попередньому слідстві).

Тема 5. Судові дебати: підготовка, техніка, культура та етика судових дебатів.

Відмінність судового мовлення від інших видів публічного мовлення.

Суть, зміст, структура судових дебатів. Характеристика судової аудиторії. Характеристика груп учасників процесу. Етапи підготовки оратора до виступів у судових дебатах: досудовий; під час судового слідства; кінцевий (завершальний). Досудовий етап: всебічне вивчення оратором матеріалів справи; відбір «надійних фактів», пошук суперечностей у фактах; поглиблене вивчення чинного законодавства, юридичної літератури, юридичної практики, проведення консультацій; визначення оратором стратегії і тактики обвинувачення або захисту; продумування структури промови, формування докладного плану, написання тез або повного тексту промови. Під час судового слідства: дослідження доказів, зібраних на попередньому слідстві; фіксація та уточнення показань свідків, потерпілих, підсудного, уточнення тверджень та внесення коректив. Кінцевий (завершальний): продумування змісту і структури промови з врахуванням результатів судового слідства; формулювання основних тверджень і висновків. Техніка судових дебатів. Культура й етика судових дебатів. «Судовий процес – це словесне змагання захисту й обвинувачення» (П. Пороховщикова). Особливості полеміки. Суть та функції судових дебатів. Вимоги до змісту і структури судових дебатів. Загальні правила ведення полеміки. «Кодекс полеміста» (за В. Дорошевським). Етичні основи судового розгляду. Етика судового ратора.

Судова етика – вчення про моральні ідеали, принципи і норми здійснення правосуддя. Вимоги до етичного поведіння оратора в судових дебатах (повага до процесуального супротивника). Моральні принципи в професійній діяльності юриста-ритора.

Тема 6. Опанування мистецтвом красномовства прокурорсько-слідчими працівниками

Зміст та побудова обвинувальної промови. Обвинувальна промова та її структура. Основні критерії вимог до промови прокурора. Візирець плану (тези) промови прокурора. Структура плану. Вступна частина промови. Вимоги до вступної частини промови прокурора. Фабула справи (виклад фактичних обставин злочину). Аналіз та оцінка зібраних у справі доказів. Обґрунтування кваліфікації злочину та характеристика особи підсудного. Обґрунтування пропозиції про міру покарання, цивільний позов. Аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню злочину. Заключна частина промови прокурора. Репліка прокурора. Зміст і правила проголошення репліки.

Тема 7. Специфіка юридичної риторики адвоката як професійного учасника судового процесу

Визначення захисної промови. Зміст захисної промови. Вступна частина промови захисника. Виявлення фактичних обставин справи. Обґрунтування кваліфікація злочину. Характеристика особи підсудного з урахуванням реальних умов скоєння злочину (порушення законності), вияву злочину та поведінка правопорушника під час затримання та слідчого процесу (врахування інших факторів). Аналіз цивільного позову та міри покарання. Заключна частина захисної промови та вимоги до неї. Репліка адвоката, чи може захисник відмовитись від проголошення репліки, якщо прокурор скористався нею. Роль, значення, місце захисної промови у підготовці та здійсненні судового процесу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамович С. Д., Молдован В. В., Чікарькова М. Ю. Риторика загальна та судова: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2002. 426 с.
2. Гавел В. Промови та есеї. Комора, 2016. 144 с. 3. Голубчик Н., Кучерук О., Горшкіна О. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика. К.: КНТ, 2018. 258 с.
3. Георгізова І. Л. Навчально-методичний посібник з дисципліни «Судова риторика». Черкаси : Видавництво ФОП ПП Попадюк С. В., 2015. 48 с.
4. Гончаров Г. М. Риторика і культура мови : навч. посіб. Харків. держ. акад. фіз. культури, Каф. гуманітар. наук. Харків : Панов А. М. [вид.], 2018. 179 с.
5. Джеймс Борґ Мистецтво говорити. Тасмніці ефективного спілкування. ФБ722058У.: 2019. 304 с.
6. Донченко О. І. Правовий менталітет українського суспільства як фактор правотворчості. Держава та регіони. Серія: Право. 2018. № 3 (61). С. 5-1.
7. Сторова Т. Д. Ефективна комунікація: публічний виступ : навч. посіб. / Т. Д. Сторова ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2018. 162 с.
8. Зейкан Я. П., Лисак О. М., Рябець Н. М. Адвокатська техніка (підготовка до процесу і методики переконання). К. : ВД «Дакор», 2021. 618 с.
9. Кацавець Р. С. Мова у професії юриста. К.: Центр навч. літератури, 2017. 304 с.
10. Колінько М.В. Риторика для політологів: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. Київ : ФОП Халіков Р.Х., 2022. 127 с.
11. Колотілова Н. А. Логіка і риторика в дослідженнях аргументативної проблематики початку ХХІ ст. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 142 (№ 3). Ч. 2. Філософські науки. С.69-72.
12. Красницька О. В. Спадщина риторів та ораторів доби античності в ораторській діяльності сучасного викладача. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. №

2(104), 2022. С. 52-63.

13. Культура мовлення та риторика : навч. посіб. Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. Глухів : Глухів. НПУ ім. О. Довженка, 2020. 323 с.

14. Мацько О. М. Практична риторика : навч. посіб. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2019. 239 с.

15. Молдован В. В., Кацавець Р. С. Судова риторика: практикум: навчальний посібник. Київ: Алерта. 2006. 199 с.

16. Молдован В.В. Судова риторика: навчальний посібник. Видавництво: Юрінком Інтер 2020. 96 с.

17. Ницета В. Риторика. К.: Центр навчальної літератури, 2021. 220 с.

18. Овчиннікова А. Риторика як суспільно-культурне явище. К.: Ascania Books, 2021. 176 с.

19. Поліщук А. С. Риторика Давньої Греції: доарістотелівський період: навч. посіб. Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Ін-т філології. Київ : Логос, 2018. 354 с.

20. Риторика: навч. посібн. (упор. Т.К. Ісаєнко, А.В. Лисенко). Полтава: ПолтНТУ, 2019. 247с.

21. Степура А. WOW-виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора. Дніпро: Моноліт-Bizz. 2018. 304 с.

22. Судова риторика: електронні методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Судова риторика» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» / уклад. О. Д. Гринь. Одеса, 2023. 50 с.

23. Теслюк В. М. Основи красномовства : навч. посіб. / Теслюк В. М. ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Ліра-К, 2020. 523 с.

24. Флемінг К. Говорити легко і невимушено. Як стати приємним співрозмовником. К.: КСД, 2020. 240 с.

25. Шелюх О.М., Андріянова О.Я., Василько З.С. Військова риторика: практикум. Львів: НАСВ, 2019. 368 с.

Політика щодо академічної доброчесності

Політика щодо академічної доброчесності учасників освітнього процесу формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності з урахуванням норм «Положення про академічну доброчесність у Львівському національному університеті природокористування (затверджене вченою радою університету від 22.02.2022 р., протокол № 6).